

**ПРАВО ГРОМАДЯН УКРАЇНИ НА МЕДИЧНУ ДОПОМОГУ ЗА КОРДОНОМ
В РОЗРІЗІ МІЖНАРОДНОГО ПРИВАТНОГО ПРАВА: СУЧАСНИЙ СТАН****RIGHT OF CITIZENS OF UKRAINE TO MEDICAL AID ABROAD
UNDER PRIVATE INTERNATIONAL LAW: CURRENT STATE**

**Корнєва П.М., к. ю. н.,
старший викладач кафедри міжнародного приватного права
та порівняльного правознавства
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого**

Стаття присвячена дослідженню сучасних особливостей реалізації прав громадян України на медичну допомогу за кордоном в контексті масової еміграції українців через військову агресію Російської Федерації в розрізі міжнародного приватного права. Автор зауважує, що після 24 лютого 2022 року більше 12 млн українців були змушені покинути свої домівки та шукати притулку в інших країнах, переважно в країнах Європейського Союзу. Через безпрецедентну військову агресію Російської Федерації Європейський Союз запровадив в дію Директиву Ради про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому, що була прийнята ще 20 липня 2001 року. Надання тимчасового захисту для громадян України в країнах Європейського Союзу досить часто гарантує їм медичне обслуговування на рівні із громадянами таких держав, але в будь-якому випадку гарантує невідкладну медичну допомогу та необхідне лікування у разі захворювання. Крім того країни Європейського Союзу надають доступ громадянам України до безоплатної вакцинації від COVID-19 та від інших інфекційних хвороб відповідно до календарю вакцинації.

Важливою перевагою отримання тимчасового захисту громадянами України є те, що українці в такому випадку стають учасниками системи медичного страхування, страхові внески сплачуються державами-учасниками. Автором наводиться в якості прикладу досвід Німеччини, Австрії, Бельгії, Італії, Польщі та Португалії. Всі ці країни надають можливість українцям у разі отримання тимчасового захисту пройти відповідні реєстраційні процедури та стати повноправними учасниками системи медичного страхування, навіть на свій розсуд обирати страхову компанію. Такий статус дозволяє отримувати як екстрену медичну допомогу, так і планову, у тому числі й право на відвідування профільних спеціалістів.

Ключові слова: тимчасовий захист, право на охорону здоров'я, право на медичну допомогу, медичне страхування, екстрена медична допомога.

The article is devoted to the study of modern features of the implementation of the rights of Ukrainian citizens to medical assistance abroad in the context of the mass emigration of Ukrainians due to the military aggression of the Russian Federation in the context of private international law. The author notes that after February 24, 2022, more than 12 million Ukrainians were forced to leave their homes and seek refuge in other countries, mainly in the countries of the European Union. Due to the unprecedented military aggression of the Russian Federation, the European Union implemented the Council Directive on minimum standards for the provision of temporary protection in the event of a mass influx of displaced persons and on measures to promote a balance of efforts between Member States to receive such persons and responsibility for the consequences of such reception, which was adopted by July 20, 2001. Provision of temporary protection to citizens of Ukraine in the European Union quite often guarantees them medical care at the same level as citizens of such a state, but in any case guarantees emergency medical care and necessary treatment in case of illness. In addition, the countries of the European Union provide access to citizens of Ukraine to free vaccination against COVID-19 and other infectious diseases in accordance with the vaccination calendar.

An important advantage of receiving temporary protection by citizens of Ukraine is that in this case Ukrainians become participants in the health insurance system, insurance premiums are paid by participating states. The author cites the experience of Germany, Austria, Belgium, Italy, Poland and Portugal as an example. All these countries provide the opportunity for Ukrainians, in the case of receiving temporary protection, to go through the relevant registration procedures and become full members of the health insurance system, even to choose an insurance company at their own discretion. This status allows you to receive both emergency and scheduled medical care, including the right to visit specialized specialists.

Key words: temporary protection, right to health care, right to medical assistance, medical insurance, emergency medical assistance.

Починаючи із 24 лютого 2022 року Україна стикнулася із одним з найскладніших викликів в своїй історії, адже вперше за майже 100 років відбулось посягання на її суверенітет, незалежність та територіальну цілісність. Військова агресія Російської Федерації змусила мільйони українців покинути свою батьківщину, кінцевим пунктом свого перебування більшість із них обрало країни Європи, відносно незначна кількість прибули до США та Канади. За інформацією ООН щонайменше 12 млн українців покинули свої помешкання через російську агресію, станом на 21 червня тимчасовий притулок в Польщі отримали 1 180 677 осіб, в Німеччині – 780 000, в Чехії – 380 000, а в Італії – 137 000 осіб [1].

Знаходячись в чужих країнах, наші співгромадяни щодня стикаються із великою кількістю побутових проблем, намагаються налагодити своє повсякденне життя в інших правових та культурних реаліях. Важливою складовою життя кожної особи є охорона та захист її здоров'я, а в умовах, за яких були змушені прибувати в інші держави громадяни України, ця сфера є актуальною, як ніколи. Так, люди були змушені покинути свої

домівки спонтанно, хтось чекав на появу дитини, хтось на операційне втручання або планове лікування. Крім того, значний стрес, який пережили люди, вплинув на їх психічне здоров'я.

У зв'язку із вищевикладеним дослідження особливостей отримання громадянами України медичної допомоги за кордоном на сьогодні є напрощуд актуальною та потребує детального вивчення.

Необхідно відзначити, що питання міжнародно-правового захисту права особи на охорону здоров'я, а також питання захисту прав пацієнтів як в Україні, так і за кордоном неодноразово ставали предметом дослідження спеціалістами у сфері права та медицини. Серед останніх монографічних робіт та публікацій можна виділити роботи К. Р. Бахтіної, В. С. Віткової, В. О. Галає, Є. С. Гнедика, О. М. Коржа, І. В. Мішука, І. М. Парацича, І. Я. Сенюти, В. І. Цимбалюка, М. Ю. Щирбої та інших. Проте у всіх цих роботах вказані теми не розглядалися в розрізі міжнародного приватного права, а також в розрізі триваючих в Україні воєнних дій, що обумовлює актуальність досліджуваного питання.

Метою цієї статті є вивчення сучасних особливостей реалізації прав громадян України на медичну допомогу за кордоном в контексті міжнародного приватного права.

У першу чергу, необхідно відзначити, що право особи на охорону здоров'я та на гідне медичне забезпечення закріплено в багатьох міжнародно-правових документах. Серед ратифікованих Україною важливо виділити Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права, прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН [2], Конвенцію ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок [3], Міжнародну конвенцію про ліквідацію всіх форм расової дискримінації [4], Конвенцію про права дитини [5], Конвенцію про права осіб з інвалідністю [6]. Вказані документи лише декларують відповідні права осіб, проголошують цінність і важливість таких прав та виступають основою для прийняття правового регулювання, спрямованого на фактичну реалізацію прав осіб на рівні як національного, так і наднаціонального законодавства (наприклад, права Європейського Союзу).

У зв'язку із чим в контексті досліджуваної теми необхідно відзначити, що правовий статус українців в Європейському Союзі як осіб, що потребують тимчасового захисту, визначений Директивою Ради про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому № 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року [7]. В статті 13 цього документу передбачається, що держави-члени забезпечують надання особам, які користуються тимчасовим захистом, необхідної допомоги в частині соціального забезпечення та засобів до існування, якщо вони не мають достатніх ресурсів, а також медичного забезпечення. Не обмежуючи умови пункту 4, допомога, необхідна для медичного забезпечення, включає, принаймні, невідкладну медичну допомогу та необхідне лікування у разі захворювання. Держави-члени надають необхідну медичну або іншу допомогу особам, які користуються тимчасовим захистом і мають особливі потреби, таким як неповнолітні особи без супроводу, або особи, які зазнали катувань, звалтування чи інших серйозних форм психологічного, фізичного чи сексуального насильства [7].

Отже, із змісту Директиви можна зробити висновок, що держави-члени зобов'язані забезпечувати надання українцям, які отримали тимчасовий захист, медичною допомогою залежно від своїх економічних можливостей, проте принаймні невідкладну медичну допомогу.

Європейська Комісія на своєму офіційному інтернет-сайті також інформує, що для забезпечення спеціалізованого лікування та догляду за тими, хто потребує термінової допомоги, Єврокомісія створила механізм солідарності для медичних перевезень всередині ЄС для біженців і переміщених осіб з держав-членів, що межують з Україною. Для них уже підготовлено 10 000 лікарняних ліжок, а також підтримує доступ до планових щеплень для дітей (що є пріоритетним), а також до заходів, спрямованих на охорону психічного здоров'я і посттравматичну підтримку для тих, хто тікає від війни [8]. Крім того, зауважується, що 24 Європейські довідкові мережі (ERN) з рідкісних і складних захворювань об'єднані для підтримки всіх українських пацієнтів. ERN спеціалізуються на діагностиці та лікуванні рідкісних/дуже рідкісних захворювань майже в усіх галузях медицини, включно з рідкісним раком. 1600 експертних центрів ERN облаштовані у понад 300 лікарнях ЄС, розташованих у більшості або всіх країнах ЄС (включно з державами-сусідами України) та Норвегії. ERN зобов'язується створити центр для пацієнтів з рідкісними захворюваннями в Україні та за її межами [8].

Проте важливо констатувати, що доступ українців до медичних послуг в країнах ЄС безпосередньо пов'язаний

із «включенням» до національної системи медичного страхування в кожній країні. З цього приводу необхідно зазначити досвід окремих країн.

Наприклад, в Австрії біженці з України ретроспективно з 24 лютого 2022 року згідно з постановою федерального уряду включені в систему медичного страхування країни. Вони мають право на отримувати медичну допомогу за рахунок системи Австрійського медичного страхування (*Österreichische Gesundheitskasse*). Австрійське законодавство надає українцям такі ж права у сфері охорони здоров'я, як й іншим застрахованим особам. Українці мають право на медичне лікування та допомогу при фізичних недугах, а також на інституційний догляд та медичний догляд на дому [9].

За законодавством Бельгії всі українці, які отримали тимчасовий притулок через органи імміграційної служби, можуть зареєструватися в, так званій, лікарняній касі, та набути можливість отримання безоплатної медичної допомоги як будь-яка інша застрахована особа, як то звернутися за медичною допомогою до лікаря загальної практики, стоматолога або іншого медичного закладу, а також пройти вакцинацію від COVID-19, а також від інших інфекційних хвороб, вакцинація від яких є безоплатною й для інших осіб [10].

У Німеччині право на отримання медичної допомоги українськими переселенцями також залежить від факту набуття ними статусу особи, що потребує тимчасового притулку. Так, особи, які такий статус ще не отримали, але мають на це право, мають право й на медичну допомогу в рамках Закону про допомогу шукачам притулку. Це право також мають люди, які звертаються з проханням про надання притулку. Такі особи не є учасниками медичного страхування, але отримують базове медичне обслуговування. Вирішення цього питання здійснюється органами соціального захисту, в яких можна отримати допомогу при гострій хворобі або болю. У той саме час, особи, які вже мають статус особи, що отримала тимчасовий притулок, мають доступ до обов'язкового медичного страхування. При цьому страхові внески за таких осіб сплачує центр зайнятості, і такі особи наділені правом обирати страхову компанію, в якій оформити медичну страховку. Важливо звернути увагу на той факт, що навіть за відсутності медичної страховки українці мають право на отримання медичної допомоги в екстреному випадку, зокрема, шляхом виклику швидкої допомоги. Крім того значна кількість благодійних організацій та лікарів надають безоплатну медичну допомогу українцям, тільки у Берліні налічується понад 500 таких медичних практик [11].

Аналогічна система доступу до медичного обслуговування для українців має місце й в Італії. Так, для отримання доступу до медичного обслуговування в установах Державної служби охорони здоров'я Італії після прибуття в Італію необхідно отримати код STP (*Straniero temporaneamente presente* – іноземець, який тимчасово перебуває на території Італії). Наявність коду STP дає право на термінове та базове медичне обслуговування (доступ до відділень невідкладної допомоги, вакцинації, направлення на клінічні обстеження, відвідування фахівців і отримання медикаментів). Код STP видається установами охорони здоров'я після надання персональних даних. Запит на посвідку на проживання для забезпечення тимчасового захисту гарантує медичне обслуговування на території країни, ідентичне тому, що надається громадянам Італії. Для доступу до медичного обслуговування необхідна реєстрація в установі ASL (*Azienda Sanitaria Locale* – Місцеві органи охорони здоров'я) за місцем проживання. Запит на посвідку на проживання передбачає закріплення за особою лікаря загальної практики та/або педіатра за власним вибором. Будь-який лікар загальної практики та педіатр веде амбулаторний прийом і зобов'язаний гарантувати безкоштовне проведення

загального медичного огляду відповідно до встановленого графіку. З метою отримання направлення на прийом до профільних спеціалістів, а також отримання рецептів на медичні препарати потрібно звертатися до лікаря загальної практики або педіатра [12].

У Польщі громадяни України, які прибули до Польщі після 24 лютого 2022 року через військову агресію Російської Федерації мають право на безкоштовне державне медичне обслуговування у Польщі на тих самих умовах, що й громадяни Польщі [13].

Аналогічна ситуація має місце й в Португалії: тимчасовий захист надає автоматичне присвоєння номера Національної служби охорони здоров'я (NSNS) та доступ до всіх основних медичних послуг, як це передбачено статтею 7 Постанови Ради Міністрів № 29-A/2022 від 2 березня 2022 року в поточній редакції, яка визначає, що: «Декларація, що підтверджує запит на тимчасовий захист,

надсилається SEF до органів соціального захисту, податкової та митної служби та спільних служб Міністерства охорони здоров'я, ЕРЕ, з метою автоматичного присвоєння ідентифікаційного номера соціального страхування, ідентифікаційного номер податку та національного номер користувача відповідно» [14].

Висновки. В якості короткого висновку можна зазначити, що українці, які були змушені покинути державу через військову агресію Російської Федерації, мають право легалізуватися в країнах Європейського Союзу шляхом отримання тимчасового захисту, що передбачає в переважній більшості країн право на отримання медичної допомоги на рівні із громадянами таких держав. Наприклад, в таких країнах, як Німеччина, Австрія, Бельгія та інших українці набувають статус застрахованої особи в системі медичного страхування, страхові виплати в які здійснює держава.

ЛІТЕРАТУРА

1. How many Ukrainian refugees are there and where have they gone? BBC News. URL: <https://www.bbc.com/news/world-60555472> (дата звернення: 03.07.2022).
2. Міжнародний пакт про економічні, соціальні і культурні права: прийнятий 16 грудня 1966 року Генеральною Асамблеєю ООН та ратифікований Указом Президії Верховної Ради Української РСР № 2148-VIII від 19 жовтня 1973 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_042#Text (дата звернення: 03.07.2022).
3. Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок від 18 грудня 1979 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_207#Text (дата звернення: 03.07.2022).
4. Міжнародна конвенція про ліквідацію всіх форм расової дискримінації від 21 грудня 1965 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_105#Text (дата звернення: 03.07.2022).
5. Конвенція про права дитини від 20 листопада 1989 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text (дата звернення: 03.07.2022).
6. Конвенція про права осіб з інвалідністю від 13 грудня 2006 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_g71#Text (дата звернення: 03.07.2022).
7. Директива Ради про мінімальні стандарти для надання тимчасового захисту у разі масового напливу переміщених осіб та про заходи, що сприяють збалансованості зусиль між державами-членами щодо прийому таких осіб та відповідальності за наслідки такого прийому № 2001/55/ЄС від 20 липня 2001 року. URL: https://zakon.help/files/article/11903/Директива_Ради_ЄС_2001_55_ЄС.pdf (дата звернення: 03.07.2022).
8. Доступ до охорони здоров'я у ЄС. URL: https://ec.europa.eu/info/strategy/priorities-2019-2024/stronger-europe-world/eu-solidarity-ukraine/eu-assistance-ukraine/information-people-fleeing-war-ukraine/fleeing-ukraine-healthcare_uk (дата звернення: 03.07.2022).
9. Ukrainische Flüchtlinge – Krankenversicherung. Österreichische Gesundheitskasse. URL: <https://www.gesundheitskasse.at/cdscontent/?contentid=10007.884366&portal=oegkportal> (дата звернення: 03.07.2022).
10. Medical Care Ukrainian Refugees. URL: <https://info-ukraine.be/en/assistance-belgium/medical-care-ukrainian-refugees> (дата звернення: 03.07.2022).
11. Wichtige Informationen zur Einreise und zum Aufenthalt für Menschen aus der Ukraine. URL: <https://handbookgermany.de/de/ukraine-info?themen=medizinische-versorgung#lc-start> (дата звернення: 03.07.2022).
12. Assistenza sanitaria Paesi extra UE. URL: <https://www.salute.gov.it/portale/assistenzaSanitaria/dettaglioContenutiAssistenzaSanitaria.jsp?lingua=italiano&id=5849&area=Assistenza%20sanitaria&menu=vuoto> (дата звернення: 03.07.2022).
13. Сайт Республіки Польща. URL: <https://www.gov.pl/web/ua/derzhavna-medychna-dopomoha> (дата звернення: 03.07.2022).
14. Portugal for Ukraine. URL: <https://portugalforukraine.gov.pt/uk/поширені-запитання%EF%BF%BC/#a6> (дата звернення: 03.07.2022).